

KANT ÇALIŞMALARI DERGİSİ

KANT ÇALIŞMALARI JOURNAL

SAYI 1 / 2023

ISSUE 1 / 2023

İmtiyaz Sahibi
M. Halit Çelikyön

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Özgüç Güven - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü

Genel Yayın Yönetmeni
Özlem Duva - Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü

Editörler
Gamze Keskin - Kırklareli Üniversitesi Felsefe Bölümü
Özgüç Güven - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü

Yayın Kurulu
Lale Levin Basut - Yeditepe Üniversitesi Felsefe Bölümü
Saniye Vatansever - Bilkent Üniversitesi Felsefe Bölümü
Mehmet Arslan - Samsun Üniversitesi Temel Bilimler Bölümü
Umut Eldem - Doğu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Seniye Tilev - Kadir Has Üniversitesi Çekirdek Program

Danışma Kurulu
Uygar Abacı - Pennsylvania State University - Amerika
Dilek Huseyinzadegan - Emory University - Amerika
Kenneth Westphal - Academia Europaea - Birleşik Krallık
Lucas Thorpe - Boğaziçi Üniversitesi - Türkiye
Ayhan Çitil - İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi - Türkiye
H. Bülent Gözkân - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi - Türkiye
Aliye Kovanlıkaya - Galatasaray Üniversitesi- Türkiye
Kaan H. Ökten - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi - Türkiye
Howard Williams - Cardiff University - Birleşik Krallık
Sorin Baiasu - Keele University - Birleşik Krallık
Nina Dmitrieva - Immanuel Kant Baltic Federal University - Rusya
Matthias Kaufmann - Martin Luther Universität Halle Wittenberg - Almanya
Karin de Boer - KU Leuven - Belçika
Peter Niesen - Universität Hamburg - Almanya
Andrew Chignell - Princeton University - Amerika
Margit Ruffing - Johannes Gutenberg Universität Mainz - Almanya
Dietmar Heidemann - University of Luxembourg-Lüksemburg
Rudolf A. Makkreel - Emory University-Amerika
Helga Varden - University of Illinois Urbana Champaign - Amerika
Anita Leirfall - University of Bergen - Norveç

Yusuf Örneç - Antalya Bilim Üniversitesi - Türkiye
Thomas Sturm - Universitat Autònoma de Barcelona - İspanya

Bu sayının iletişim sorumluları
Çağla Özcan - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü
Halise Avcı - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Son Okuma
Çağla Özcan

Kant Çalışmaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan, uluslararası, hakemli ve akademik bir dergidir. Dergide yer alan yazılardan ve görüşlerden yazarlar sorumludur. Yayın dili Türkçe, İngilizce ve Almancadır.

Dergi ile ilgili iletişim için:
kantcalismalari.org
dergi@kantcalismalari.org

VakıfBank Kültür Yayınları

Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISSN 2980-0277

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi
B Blok No: 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Mart 2023

KANT ÇALIŞMALARI DERGİSİ

SAYI 1 / 2023

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Soru Cevaplandı: Kant'ın "Eleştirel Felsefesi" Nedir? Kenneth R. Westphal	9
Sellars'ın Manifest İmgesi Bağlamında Kant'ın Ahlak Psikolojisinin Transandantal Teorisi <i>Kant's Transcendental Theory of Moral Psychology Within Sellars' Manifest Image</i> Aran Arslan	33 61
Transendental Mantık ve Hayal Gücü: Kant'ın Kategoriler Tablosunun Kökenine Dair Alternatif Bir Bakış Berker Basmacı	85
Kant'ın Ahlak Tasavvuru ve Mutluluk Ahlakına Yönelttiği Eleştiriler Elif Çetinkıran Balcı	125
Kant'ın Ahlak Teorisini Muhayyile Üzerinden Okumak <i>Reading Kant's Moral Theory Through Imagination</i> Eyüp Engin Küçük	149 171
<i>Kritiklere Köprü Kurmak: "Estetik Yargı Gücünün Eleştirisi" Üzerinden Bir Okuma</i> Hazal Gemicioğlu	193
Kant'ın Üçüncü <i>Kritiği</i> 'nde Beğenin Otonomisi ve Ortak Duyu <i>The Autonomy of Taste and Common Sense in Kant's Third Critique</i> Ömer Kayacı	219 235
Kant'ın Otonomi Anlayışı: Wolff'un Yorumunun Bir Eleştirisi <i>Kant's Understanding of Autonomy: A Critique of Wolff's Interpretation</i> Umut Eldem	251 271

SUNUŞ

Kant Çalışmaları Dergisi'nin yayın hayatına başlaması, 10 Ocak 2020 tarihinde kurulan Türkiye Kant Topluluğu'nun çalışmaları sırasında gündeme geldi ve gönüllülük esasına göre bir araya gelen araştırmacıların emeğiyle Mart 2023 tarihi itibarıyla yayımı gerçekleşmiş oldu. Kant Çalışmaları Dergisi'nin ortaya çıkmasını sağlayan idealler Türkiye'de Kant felsefesini farklı yönleriyle ele alan akademik çalışmaların bir araya getirilmesi; Kant felsefesinin tanınmasını, anlaşılmasını ve tartışılmasını sağlayarak özgün katkıların yapılabileceği bir ortam sunulması, Kant'ın felsefedeki etkilerinin serimlenmesi; Kant felsefesine ilişkin dünyadaki ve Türkiye'deki güncel çalışmaların izlenmesi ve desteklenmesidir. Türkçedeki Kant birikiminin görünür kılınması, kavram dağarcığının zamanla oturması, ulusal ve uluslararası literatüre katkıların önünün açılması da derginin diğer idealleridir. Bu çerçevede derginin sayfaları araştırma makaleleri, kitap değerlendirmeleri ve çevirilere açıktır. Dergiye gönderilen her çalışma kör hakemlik sistemine ve COPE ilkelerine göre değerlendirmeye alınır.

Kant Çalışmaları Dergisi'nin başlangıçta açık erişimli ve çevrimiçi olarak yayın hayatına başlaması hedeflenmiş, ancak VakıfBank Kültür Yayınları'nın gerekli desteği cömertçe ve içtenlikle sunmuş olması nedeniyle derginin okurlarıyla basılı olarak buluşabilmesi mümkün olmuştur. Bu destek teklifinin ilk gününden, okuyucuyla buluştuğu ana dek tüm süreçlerin sorunsuzca yürütülmesi adına dergi ekibi ve Türkiye Kant Topluluğu olarak VakıfBank Kültür Yayınları'na ve başta sayın Dr. Ebru Pehlivan ve Halit Çelikyön olmak üzere VBKY'nin tüm emekçilerine teşekkürlerimizi sunarız.

Derginin tasarıdan çıkıp edimsellik kazanması uzun saatler süren çok sayıda toplantı, işbirliği, paylaşım ve dayanışmanın sonucudur. *Saf Aklın Eleştirisi*'nin son bölümü olan Transendental Yöntem Öğretisi'nde Kant'ın işaret ettiği üzere felsefe kolektif bir girişimdir, karşılıklı sınama, geri bildirim ve değerlendirmeyle ilerler. Umuyoruz Kant Çalışmaları Dergisi "eleştirel felsefenin patikasını düzgün bir yola dönüştürme" (A855/B883) görevine önemli katkılar sağlamayı başarır. Uzun soluklu, ereğine ulaşan bir yolculuk olması dileğiyle...

Kant Çalışmaları Dergisi

SORU CEVAPLANDI: KANT'IN "ELEŞTİREL FELSEFESİ" NEDİR?

KENNETH R. WESTPHAL

ÇEVİRENLER:

SENİYE TİLEV & UMUT ELDEM

ÖZET

Bu makale "Kant'ın eleştirel felsefesi nedir?" sorusuna cevap verir. Bu cevap Kant'ın temel eserlerinin bir kaynakçası veya onun transendental idealizmi yoluyla verilmemektedir. Bu cevap Kant'ın yargılamaya dair insani yetimizin ve meseleler hakkında isabetli ve tutarlı bir biçimde nasıl düzgünce yargıda bulunacağımıza ilişkin rasyonel ilkelerin eleştirisinden müteşekkildir. Bunu göstermek adına Kant'ın rasyonel yargı eleştirisinin üç temel unsuru incelenmiştir: İnsani yargı yetimizin beş kurucu özelliği (§2), Kant'ın eleştirel felsefesinin iki temel tezi (§3) ve temel sistematik sorular ve onlara yönelik eleştirel yanıtlardan oluşan bir tablo (§4). Bu taslak felsefi açıdan önemlidir zira felsefi yöntemi düşünürken yaygın olarak göz ardı edilmeye devam eden Kant'ın eleştirel yöntemi ve onun mühim düşüncelerini açık bir biçimde tanımlar (§5). (5.11.21)

1. GİRİŐ

Kant kendi felsefesine "eleştirel felsefe" adını vermişti (*MdS*, *GS* 6:207; *Prol.*, 4:383); bu, iki eleştirel metafizik dalını temellendiren üç *Eleştiri*'den meydana gelir ve bunlar da sırasıyla doğal bilimin ve ahlakın temel kavram ve ilkelerini (*MAdN*, *MdS*) içerirler. Kant "eleştiri" yöntemini kullanarak tek bir seferde rasyonel yargı ve rasyonel gerekçelendirmenin nihai, kesin parametreleri, başarıları ve sınırlarını bütün felsefe dallarında belirlediğini öne sürer (*krş. KdrV* Axiv; Bxxix, 107, 884; *Prol.* §§26, 50b, *GS* 4:383; 12:371). Kant'ın "eleştirel felsefe" ve "eleştiri" (*Kritisizmus*) ifadeleri boşa umut verir gibi görünür, geçerken şöyle bir kullanılır ancak açıklanmadan kalırlar. Bu ifa-

deleri detaylıca sorgulamak gerekir, zira sahiden de felsefi açıdan Kant'ın iddia ettiği kadar önemlidirler.

Kant eleştirel felsefesini çığır açan bir başarı olarak gördü, ki bu ne dogmatikleri ne de şüphecileri tatmin edebilirdi. *Ahlak Metafiziği*'nin önsözünde Kant şu değerlendirmede bulunur:

Eleştirel felsefenin ilerlemesinden önce felsefenin olmadığını öne sürmek kulağa küstahça, kibirli ve henüz eski sistemini terk etmemiş olanlar açısından, dar kafalı gelir. –Bu açık varsayımı reddedebilmek şu soruya bağlıdır: Sahiden de birden fazla felsefenin olması mümkün müdür? Felsefe yapmanın ve aklın ilk ilkelerine dönmenin çeşitli yolları, ve bunlar üzerine bir sistemi temellendirecek daha yüksek veya düşük şansa sahip teşebbüsler, bir tane değil, pek çok kez olmuş olmalıdır, ki her birinin de mevcut sisteme göre kendince meziyetleri vardır; ancak, nesnel olarak düşünüldüğünde elbette yalnızca bir tane insan aklı olabileceği için, felsefeler gibi bir şeyden söz edilemez; yani tek ve aynı önermeye dair ne kadar çeşitli ve birbirine karşıt felsefeler yapmış olursak olalım, ilkelere dayalı ancak tek bir felsefi sistem mümkündür...Böylelikle, eğer birisi bir felsefe sistemini kendisine ait olarak ilan ederse, bu aynı zamanda şunu demek gibidir, bu felsefeden önce başka bir felsefe olmamıştır. Zira eğer bundan başka (ve doğru) bir felsefenin varlığına izin verecek olursa, o zaman aynı nesne hakkında iki tane doğru felsefe olabilir, ki bu da kendisiyle çelişen bir iddiadır. Eğer eleştirel felsefe kendisini ondan önce bütünüyle hiçbir felsefenin olmadığı düşüncesiyle sunarsa, kendi planına göre bir felsefe geliştirmiş olan diğerlerinin yapmış olduğundan, yapacaklarından ve hatta yapmaları gerekenden farklı bir şey yapmamış olur. (*MdS*, *GS* 6:207-7; bütün çeviriler yazara aittir.)

Bu anahtar soru cevaplanmalıdır: Kant'ın “eleştirel felsefesi” tam olarak nedir? Bu cevap Kant'ın temel eserlerinin bir kaynakçası ile verilemez. Daha ziyade bu cevap Kant'ın yargılamaya dair insani yetimizin ve meseleler hakkında isabetli ve tutarlı bir biçimde nasıl düzgünce yargıda bulunacağımıza ilişkin rasyonel ilkelerin eleştirisinden müteşekkildir. Böylesi bir “eleştirel felsefe” var mıdır? Anlaşılır bir biçimde, ikincil literatür bu cevabı Kant'ın transendental idealizminin yorumu ve güvenilirliğinde aramaktadır. Ancak bu bağlantı yanlış yönlendirir; bundan çok daha önem-

li olan birinci *Eleştiri*'yi sonlandıran ve Kant'ın yaygın olarak göz ardı edilmiş olan "Transendental Yöntem Öğretisi"dir. Sahiden de Kant'ın eleştirel felsefesi Kant'ın savunduğu üç temel husus üzerinde dikkatlice düşünölmek suretiyle onun transendental idealizminden bütünüyle bağımsız olarak anlaşılıp savunulabilir: İnsani yargı yetimizin beş kurucu niteliği (§2), Kant'ın eleştirel felsefesinin iki temel tezi (§3) ve buradaki bulgulardan yola çıkarak oluşturulan, temel sistematik sorular ve onların eleştirel yanıtlarından müteşekkil bir tablo (§4). Bu taslak en azından iki sebepten ötürü felsefi açıdan önemlidir. İlki, Kant'ın eleştirel yöntemini ve onun esas düşüncelerini açık bir biçimde tanımlar (§5), ki bunlar hala felsefi yöntem üzerine düşünölmürken yaygın bir biçimde göz ardı edilmektedir; yakın zamanda yayınlanan *Kant-Lexikon* bile bunu umursamamıştır.¹ İkincisi, Kant'ın rasyonel yargı eleştirisinin, içkin değerimiz veya "onurumuza" dair görüşlerine atıfta bulunmadan ilkeli eşitlikçiliğini gerekçelendirdiğini ve bunu nasıl yaptığını gösterir. Kant'ın içkin onurumuza ilişkin açıklaması doğru olabilir, ancak eleştirel ahlaki ilkelerini belirlemek veya gerekçelendirmek için buna gerek yoktur. Kıyaslanamaz değerlerin varlığına ilişkin uzun süren tartışmanın temel eleştirel meselenin dışında olduğu ortaya çıkmıştır.²

1. Mohr et al (2015)'te "Kritik" (1302ff.), "Kritizismus" (1349ff.), "Reflexion" ve "Reflexion, logische/transzendental" (1915ff.), maddeleri bulunur ancak bunların arasında burada açıklanan rasyonel yargının beş kurucu unsuru bulunmamaktadır. Felsefi yöntem bir kez daha alanda önemli bir konu haline gelmiştir (krş. Daly 2015; Rinofner-Kreidl & Wiltsche 2016; D'Oro & Overgaard 2017; Ferrarin 2019), ancak Kant'ın metodolojisi, onu benimseyen, kuvvetlendiren ve daha ileri taşımış olan Hegel'inki gibi, görmezden gelinir. Kant'ın eleştirel felsefesinin transendental idealizminden bağımsız olarak ayakta durabileceği iddiası olağanüstü bir iddiadır ve uzun, dikkatli bir inceleme gerektirir; bunu Westphal (2004), (2016a), (2020a), (2021) eserlerinde sunuyorum. Kant'ın eleştirel felsefesi transendental idealizm konusunda basitçe tarafsızdır. Kant'ın eleştirel felsefesine dair burada sunulan açıklama, bana kalırsa Graham Bird'ün (2006a, 739–56; 2006b) Kant'ın yöntemine ilişkin yorumunu tamamlamaktadır.

2. Transendental idealizmi yok saymam pek çok Kant uzmanının kabul etmeyeceği bir şeydir, ancak onları Kant'ın bu idealizme dayanmak durumunda olmadan ne kadar fazla şeyi başardığını düşünmeye teşvik ediyorum. Kategoriler *a priori* statülerini ve etrafımızdaki uzay-zamansal tikelleri ayırt etmek adına transendental olarak zorunlu kullanımlarını korurlar, ve onları kendi algısal-motor faaliyetlerimizden ayırmak yoluyla, etrafımızdaki her hangi bir nesneyi (ya da nesnelere) algılıyor oluşumuzun apperceptive olarak farkına varmamız mümkün olur. Bu husus Kant'ın Tekil Bilişsel Referans Tezi'nin gerekçelendirilmesini kuvvetlendirir ve merkezi olarak buna katkıda bulunur (§3).

§2 KANT'IN İNSANİ YARGI YETİMİZE DAİR ELEŞTİRİSİ

§2.1

Kant'ın insani yargı gücümüze dair eleştirisi rasyonel yargılamaya ilişkin beş kurucu, ancak yaygın olarak göz ardı edilmiş niteliği öne sürer: (1) Kavramların, kuralların ve ilkelerin ilgili durumlara uygun bir biçimde kullanılmalarını düzenlemek, kaçınılmaz olarak *yargıda* bulunmayı gerektirir (*KdrV* A130-6/B169-75). Yargı meselesini doğru bir biçimde halletmek onun kullanımına ilişkin uygulama kuralları dolayımıyla mümkün değildir, zira bunlar da *kendi* uygun kullanımları için bir başka yargıya ihtiyaç duyarlar. (2) Rasyonel yargılama kanılar veya inançlar yoluyla durumlara sadece tepki vermekten farklı bir şey olduğu sürece kuruluşu itibariyle *normatiftir*. Bu normatif oluş şu anlama gelir: Rasyonel yargıda bulunurken kişi, o sıradaki olası en iyi yargıda bulunabilmek, yani yeterince isabetli, anlaşılır ve azami derecede gerekçelendirilebilir olan yargıda bulunmak adına, bu müstakbel yargıyı oluşturacak olan zemini veya içeriği sağlayacak düşüncelerden hangilerinin, nasıl, ne ölçüde ve ne bakımdan bir araya getirileceğini de – entegre edileceğini de – eş zamanlı olarak (*inter alia*) düşünmektedir (*KdrV* A261-3/B317-9, 219; *KdU Einl.*, GS 5:182.26-32). (3) Tam da bu açılardan rasyonel yargıda bulunmak kuruluşu itibariyle *öz-eleştireldir*. Herhangi bir meselede rasyonel yargıda bulunmak, söz konusu meseledeki bu yargının bulunulması gereken en iyi yargıya uygun olup olmadığını ve nasıl ve ne ölçüde uygun olduğuna ilişkin öz-değerlendirmeyi gerektirir (*KdrV* A261-3/B317-9, 219). (4) *Rasyonel* yargı kuruluşu itibariyle *sosyal ve iletilebilirdir* (*KdU* §40), zira ilkesel olarak söz konusu bir meseleyi uygun bir biçimde yargıladığına ilişkin yalnızca bir kanı sahibi olmakla, öte yandan o meseleyi uygun veriye sahip herhangi birinin de benzer bir yargıda bulunacağını bilecek şekilde şahiden layıkıyla yargıladığını bilmek arasındaki ayrımı gerektirir. (5) Rasyonel yargılama kişinin kendi yanılabilirliğini, yetersiz bilgiye veya analize sahip olabileceği olasılığı ile birlikte, kişinin kuramsal veya pratik tercihleri veya önyargılarıyla beraber düşünmesini de gerektirir. Bunu yapmak kişinin kendi en iyi yargılarını tekrar kontrol etmesini gerektirir. Bu da şimdi kendi yargımızda bir araya getirdiğimiz kanıtların, analizlerin ve düşüncelerin, herkesin kendi yargıları bakımından onu anlayabileceği, değerlendirilebileceği, hemfikir olabileceği ve kuvvetlendirebileceği şekilde *herkese iletilebilecek* şekilde kurulmuş olup olmadıklarını ve ne ölçüde böyle kurulduklarını mümkün olduğunca isabetli olarak değerlendirmeyi gerektirir (*KdrV* A829/B857, *KdU* §40,

Anth. §2). Bu ise en iyi olduğunu düşündüğümüz yargılarımızı, onların değerlendirilmelerini de göz önünde bulundurabilmemiz için başkalarına gerçekten *iletebilmemizi* gerektirir ve böylece başkalarının en iyi yargılarımıza dair değerlendirmelerini sahiden hesaba katabilmemiz mümkün olur. (*Anth.* §2; *DO*, *GS* 8:145–7).

§2.2

İlkeler yargılamaya ve yargılara *rehberlik* ederler. Bütünüyle formel aksiyomatik sistemler haricinde, ilkeler net bir çıktıyı (sonucu) hesaplamaya yarayan algoritmalarından ibaret değildir. Bütünüyle monoton sahalarda temiz, açık, yetkin karar süreçlerine yönelik arayış tamamen anlaşılır olsa da bu sahaların dışında -dolayısıyla hem epistemoloji hem de ahlak sahasının tamamında- her ne kadar 20. yüzyılın geneline hâkim olmuş olursa olsun böyle bir arayış baştan sona hatalı ve yanlış yönlendiricidir (*krş.* Erickson *et al*, 2013; Westphal 2020c). Epistemoloji ve ahlakın formel olmayan sahalarında yakınsamalar ve beklentilerle mümkün olduğunca iyi çalışmamız ve onları iyi kullanmak adına gerekli olan yanılabilirlik ve düzeltilebilirliği kabul etmemiz gerekir.

§2.3

Tam da biz *homines sapiens sapientes*'lerin bu kadar sınırlı, yanılabilir bilinçli varlıklar olmamızdan ötürü, gerçekten de yargıda *bulunabilen*, değerlendirebilen ve yargılarımızı rasyonel olarak gerekçelendirebilen rasyonel varlıklar *olabilmemiz* için hem ilkede hem de uygulamada “öznel” ikna ile “nesnel” kanıyı birbirinden dikkatlice ayırmamız gerekir (*KdrV* A820–1/B848–9). Başka bir biçimde ifade etmek gerekirse, şu ikisi arasında bir ayırım olduğunu görebilmeliyizdir, hatta bunu başarmamız zorunludur:

1. Kişinin bir doğruyu kavradığına inanmasının yegâne yolu olarak o doğruyu kavradığına inanması.
2. Kişinin bir doğruyu kavradığına ikna olmasının yegâne yolu olarak o doğruyu kavraması.

Apaçık olana ilişkin herhangi bir görüntü ya da bütün görüntüler bir kenara, Hume ister ahlaki ister ampirik olsun, hiçbir somut doğrunun yalnızca mantıksal olarak

doğru olmadığını anlamıştı, zira bütün somut (veya “maddi”) doğruluk iddiaları -ifadeler, önermeler, yargılar veya öne sürmeler olsa da- mantıksal olarak tutarlı karşıtlarına da (değillemelere de) izin verirler. Somut doğrular analitik önermelerle değil sentetik önermelerle ifade edilir. Formel olmayan bütün olası sahalarda temel sentetik doğruları belirlemek ve gerekçelendirmek *conditio sine qua non* olarak bir yargıyı gerekçelendirmek adına kanıtlarımız, ilkelerimiz ve analizlerimizin *herkese iletilebilir* olup olmadıklarını isabetli olarak belirlemeyi gerektirir. Başkalarının yargılarımızı ve yargılarımızın gerekçelendirmelerini anlayabilmeleri, değerlendirebilmeleri, destekleyebilmeleri ve onaylayabilmeleri gerekir ki söz konusu yargımızın yeterince isabetli ve gerekçeli olup olmadığına dair yargıda bulunabilsinler. Dahası, bizim yargımızı benimseyip düşüncede ve eylemde uygulamamızla tutarlı olacak bir biçimde başkalarının da hem düşüncede hem de pratikte (kendi davranışlarında) aynı yargıyı benimseyip ona göre davranabilmeleri gerekir. Bunlar doğruluk için yeterli ölçütler değildir, ancak kötü düşünülmüş yarguları belirleyip reddedebildikleri müddetçe oldukça önemli menfi ölçütlerdir.

§2.4

Kant’ın bu tür iletilebilirliği rasyonel yargı ve gerekçelendirmenin *conditio sine qua non*’u olarak görmesine dair bu açıklama, bu koşulun koşulsuz buyruk ve evrensel adalet ilkesinin evrenselleştirilebilirlik testleriyle nasıl yakından ilişkili olduğunu gözler önüne serer. Kant’ın evrenselleştirilebilirlik testleri bir maksim tarafından yönlendirilen bir eylemin öznenin başka birisini kandırması veya zor kullanması yoluyla mı başarılı olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini kontrol eder, bu tür durumlarda kişiler bir başkasına yalnızca bir araç olarak davranmış, dolayısıyla aynı zamanda bir *kişi*, rasyonel bir varlık, yani “kendinde bir amaç” olarak muamele etmemiş olur. Kant’ın evrenselleştirilebilirlik testleri bir maksime göre davranmanın, yalnızca bir başkasının yargılama, ne düşüneceğine karar verme ve yeterli rasyonel gerekçelendirme temelinde ne yapacağını seçme yetisinden kaçınması veya mahrum edilmesiyle mi başarılı olup olmayacağını kontrol eder. Böylelikle Kant’ın evrenselleştirilebilirlik testleri hırsızlık, kandırma, tahrik, sahtecilik, tehdit, şantaj, saldırı veya darp içeren bütün maksimleri yasaklar, ki bunların tümü en azından bir kişiye yalnızca bir araç olarak muamele edip aynı zamanda yetkin, becerikli rasyonel bir özne olarak muamele etmezler.

§3 KANT'IN ELEŞTİREL FELSEFESİNİN İKİ SOMUT BULGUSU

Bu şekilde anlaşıldığında Kant'ın rasyonel yargı ve gerekçelendirme eleştirisi, bazı asgari, temel antropolojik düşüncelerle birlikte, biri kuramsal diğeri ise pratik felsefede olmak üzere Kant'ın eleştirel felsefesinin iki ana somut bulgusunu doğrudan destekler.

§3.1

Kant, *Saf Aklın Eleştirisi*'nde kategoriler gibi en temel kavramlarımızı ve ayrıca daha belirgin, türetilmiş veya ampirik kavramlarımızı yalnızca (en azından takriben) uzay ve zamanda tespit edebildiğimiz tikellerle (bunlar herhangi bir tür ve ölçekteki tekil nesnelere, olaylar, kişiler, yapılar veya süreçler olabilir) bağlantılı olarak kullanabileceğimizi gösterir. Yalnızca tikellerle böylesi bir atıf ilişkisi içerisinde meşru, gerekçelendirilebilir bilişsel yargılar oluşturmak ve böylelikle (ne kadar geçici olursa olsun) herhangi bir şeyin bilgisine sahip olmak adına kavramlarımızı *kullanabiliriz*. Bu bakımdan Kant, Tetens'in (1777) kavramlarımızı yalnızca kullandığımız bu kavramların en azından bir örneğini tespit etme ve ona işaret etme yoluyla "somutlaştırırsak" meşru olarak gerçek bir bilişte kullanabileceğimiz yönündeki tezini kuvvetlendirip daha ileri taşır. Bu tez *Saf Aklın Eleştirisi*'nin *Transendental Estetik ve Refleksiyon Kavramlarının Belirsizliği* adındaki iki bölümünün ortak sonucudur (Westphal 2020a, §26). Örtük olarak, ancak *en detail*³, Kant epistemolojik açıdan şu belirleyici, bilişsel-semantik ayrımları geliştirir:

1. Belirli bir fikri düşünmek veya müstakbel bir tikel yargıyı, önermeyi, ifadeyi veya kanıyı aklından geçirmek.
2. Kişinin düşündüğü, kani olduğu veya yargıladığı şeyi bir *tikele* (veya tikelle) *atfetmesi*.
3. Kişinin düşündüğü, kani olduğu veya yargıladığı şeyi bazı tikellere *isabetli ve doğru* bir biçimde atfetmesi.
4. Kişinin düşündüğü, kani olduğu veya yargıladığı şeyi bazı tikellere isabetli veya doğru bir biçimde *gerekçelendirilmiş olarak* atfetmesi (burada ilgili gerekçelendirme bilişsel olmalıdır, zira ya bir kanıt sunmalı veya başka bir biçimde doğruluğu gösterebilmelidir).

3. Ayrıntılı olarak –ç.n.

5. Bilgiyi teşkil edecek ölçüde *yeterli* bilişsel gerekçelendirmeye sahip olarak kişinin düşündüğü, kani olduğu veya yargıladığı şeyi bazı tikellere isabetli veya doğru olarak atfetmesi.

Bu beş ön-bilişsel başarı çeşitli tikel sahalara uyacak şekilde daha da detaylandırılabilir. Her durumda, yalnızca beşincisi sahici, başarılı bilgi olarak sayılacaktır. Bu farklı ön-bilişsel başarılar arasında ayrımlar yaparak Kant, Russell'ın tarif yoluyla bilgi anlayışının çok önceden altını oymuştur. Kant ilkesel olarak, herhangi bir dil bilgisel belirli betimlemenin, o betimlemeye ait pek çok veya sadece bir örneğinin olmasından, ya da hiç örneğinin olmayışından hareketle “mantıksal” (yani atıfsal olarak) boş, belirli veya muğlak olup olmadığını belirlemenin mümkün olmadığını anlamıştı. Kant'ın özellikle *bilişsel* semantik anlayışı-özellekle de ilgili tikellere (ön-)bilişsel *atıf* içeren semantik anlayışı-kavramsal içerik veya anlamlılığa (işlem, semantik içerik veya anlama) dair herhangi bir açıklamaya ve ampirisizmin kendisine (veya transendental idealizme) ihtiyaç *duymadan* doğrulamacı ampirisizmin esas hedefine erişmek adına yeterlidir. Kant'ın belirleyici epistemolojik başarısına tekil bilişsel atıf tezi adı verilebilir:

Olası yargıların yüklemeleri olarak terimler ya da ifadeler bir “anlama”, ve kavramlar da sınıflandırıcı içeriğe (işleme) sahiptir, ancak formel-olmayan, somut sahalarda, (en azından geçici olarak) varsayımsal bir yargılayıcı (bilinçli bir S öznesi) tarafından uzay ve zaman içerisinde tespit edilmiş gerçek tikellere atıfta bulunan olası bir bilişsel yargıya dahil edilmediği sürece, hiçbir ifade veya önermenin belirgin olarak *bilişsel* bir anlamlılığı yoktur. Bilişsel anlamlılık, bu şekilde belirlendiğinde, herhangi bir formel-olmayan, somut sahalardaki bilişsel statü için (yalnızca farazi bir bilgi için bile) gereklidir.

Bu anahtar tekil bilişsel atıf tezi Kant'ın, yalnızca tarife dayalı (sözde) atıf kuramına bel bağlayan, ancak ilkece bu tariflerin belirlenebilir bir örneği olup olmadığını bilmek adına insani olarak mümkün olan her yolu dışarıda bırakan rasyonalist metafiziği çürütmesi için yeterlidir. Kant'ın tezi ilgili tartışma öznelere tespit edemediğimiz herhangi bir (sözde) sahada dolaylı ispatı reddetmesini gerekçelendirmek için yeterlidir (*KdrV* A789–94/B817–22). Kant'ın tezi benzer bir biçimde gerekçelendirmede yanılmazcılık tezinin herhangi ve bütün formel olmayan, yani bütün